

Słowo wstępne

Redakcja „Spraw Międzynarodowych” postanowiła podjąć jeden z klasycznych tematów nauk politycznych, jakim jest problem oligarchii, oczywiście przede wszystkim w kontekście stosunków międzynarodowych. Arystoteles w *Polityce* wymienił oligarchię wśród trzech zwyrodniałych ustrojów politycznych. Przez niemal dwa i pół tysiąca lat zmieniło się wiele, ale trafny opis oligarchii pozostaje aktualny i inspiruje badaczy z obszaru nauk politycznych oraz stosunków międzynarodowych.

Zjawisko oligarchii powracało w najnowszych czasach i w związku z tym nie jeden raz było przedmiotem zainteresowania uczonych w kontekście systemowych zmian w państwach demokratycznych, na przykład USA. Szczególnymi przypadkami są jednak państwa postsowieckie, zwłaszcza Rosja, w których oligarchia ukształtowała się w wyniku systemowych zmian w gospodarce u schyłku istnienia ZSRS. Na temat procesu kształtowania się tego specyficznego postkomunistycznego systemu władzy istnieje bogata literatura przedmiotu, podobnie jak opracowania i studia o jego roli bezpośrednio po rozpadzie Związku Sowieckiego, w tym roli oligarchii w życiu niepodległych państw, które powstały na jego gruzach.

W niniejszym numerze „Spraw Międzynarodowych” rozpatrujemy, jakie jest aktualne znaczenie oligarchii dla funkcjonowania demokracji w Mołdawii, na Ukrainie i Białorusi. Najbogatsi obywatele tych państw wywodzący się z warstwy oligarchicznej ukształtowanej pod koniec istnienia ZSRS zbudowali m.in. mechanizmy wpływania na opinię publiczną i kształtowania sceny politycznej. W interesujący sposób przedstawia to Kinga Bacewicz na przykładzie mołdawskich wyborów parlamentarnych

z 2019 r. Jej podejście może być inspirujące dla opisu analogicznych procesów w innych państwach.

Trzydzieści lat temu rozpadły się ZSRS, Jugosławia oraz Układ Warszawski (a w jego ramach Czechosłowacja). Bezpośrednim skutkiem tych procesów było powstanie około trzydziestu państw, z których część należy dzisiaj do Unii Europejskiej i NATO. Wobec faktu, że prawie wszystkie wciąż borykają się z problemem oligarchizacji życia społecznego, niezwykle interesujące jest pytanie, dlaczego jako jedyne duże państwo postkomunistyczne uniknęła tego Polska. Poszukiwaniu odpowiedzi na to pytanie służą rozmowa z Leszkiem Balcerowiczem, twórcą polskich reform systemowych po 1989 r., oraz studium Macieja Bałtowskiego i Stefana Sękowskiego.

Oprócz tytułowego zagadnienia oligarchii znajdą Państwo w numerze zawierające po kilka artykułów bloki tematyczne dotyczące relacji Rosji z sąsiadami oraz kwestii ekonomicznych w stosunkach międzynarodowych.

Od ponad siedemdziesięciu lat częścią naszej misji jest przedstawianie wyników badań dotyczących historii polskiej dyplomacji. W niniejszym tomie zachęcam do lektury studium Anety Nisiobęckiej na temat historii dyplomacji kulturalnej II Rzeczypospolitej. Jest ono tym bardziej warte uwagi, że kwestia dyplomacji kulturalnej jako formy aktywności państwa i organizacji pozarządowych oraz przedmiotu badań przeżywa obecnie renesans. Numer zamyka recenzja książki autorstwa Piotra Kobzy – wartej polecenia pracy na temat relacji Unii Europejskiej z USA, a więc kluczowej kwestii z punktu widzenia odbudowy więzi euroatlantyckich.

Paweł Kowal